

KÜRESELLEŞME, YABANCI SERMAYE VE TOBİN VERGİSİ: DÜNYA VE TÜRKİYE UYGULAMASI

Rıdvan ÖNDER*

Özet

Küreselleşmeyle birlikte uluslararası sermaye akımları da hız kazanmıştır. Sermaye hareketliliği, gelişmekte olan ekonomileri çeşitli finansal krizlere sürüklemiştir. Bu nedenle ortaya çıkan krizlerin engellenmesi amacıyla James Tobin tarafından spekülasyon döviz işlemlerinin vergilendirilmesi önerilmiştir. Çalışmamızda öncelikle küreselleşme kavramı ve uluslararası sermaye hareketleri ele alınmıştır. İkinci kısımda ise; Tobin vergisi ele alınmış, Dünya’da bu vergiyi uygulayan ülkelere değinilmiş ve günümüzde Türkiye’de uygulanmakta olan Tobin vergisi benzeri kambiyo işlem vergisi açıklanarak Tobin vergisinin krizleri önlemedeki başarısına ve konuya ilişkin değerlendirmelerimize yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Yabancı Sermaye, Tobin Vergisi, Spekülasyon Sermaye Hareketleri, Türkiye’de Kambiyo İşlem Vergisi

GLOBALIZATION, FOREIGN INVESTMENT AND TOBIN TAX: APPLICATION OF THE WORLD AND TURKEY

Abstract

With the globalization, international capital movements have also accelerated. Capital mobility has dragged emerging economies into various financial crises. Therefore, in order to prevent the emerging crises, it has been proposed by James Tobin to tax the speculative foreign exchange transactions. In our study, firstly, the concept of globalization and international capital movements are discussed. In the second part; Tobin tax with various aspects has been discussed, additionally, foreign exchange transactions tax like the Tobin tax being currently applied in Turkey explained and success of Tobin tax in preventing crises has been assessed in our study.

Keywords: Globalization, Foreign Investment, Tobin Tax, Speculative Capital Flows, Foreign Exchange Taxes in Turkey

GİRİŞ

Günümüzde toplumların ve ülkelerin birbiriyle etkileşimi, bilindiği kadarıyla dünya tarihinin en yüksek seviyesine ulaşmış ve halen hızla artmaya devam etmektedir. Bunun en büyük nedeni ulaşım ve teknolojide ortaya çıkan gelişmelerdir. Ülkelerin sınırlarının ortadan

*Hazine ve Maliye Bakanlığı Vergi Müfettişi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Maliye Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, onderridvan07@gmail.com

kalkması, sınır birliği, ekonomik birlik anlaşmaları yapılması da bu sürece hız kazandırmaktadır. Tabii olarak bu etkileşim, ülkeleri olumlu ve olumsuz her iki açıdan etkiye de açık hale getirmektedir. Dünyada kültürel, siyasi, askeri, bilimsel etkileşimin yanında ekonomik iş birlikleri ve ekonomik küreselleşmede hız kazanmıştır. Bir ülkede ortaya çıkan kriz veya günümüzün en güncel örneğinde hastalıklar (Çin'den yayılan virüs), hemen tüm ülkelerde etkisini göstermekte ve en az ortaya çıktığı ülke kadar, diğer ülkeleri de etkilemektedir. Bu durumun nedenini tamamen küreselleşmeye bağlamak yanlış olmayacaktır.

Küreselleşmenin etkisiyle ekonomik ortamda yaşanan gelişmeler de bu durumdan payını almış ve ülkelerin gerek reel gerek sermaye piyasaları birbirilerine entegre hale gelmişlerdir. Bu bütünleşme sonucu, fon arz edenler ve fon talep edenlerin bir araya geldiği sermaye piyasalarında, tüm ülkelerden katılımcı olduğu söylenebilir. Ekonomik gelişmenin yanında, teknolojiye de ortaya çıkan gelişmeler, fon arz ve talebini ya da diğer bir deyişle para/sermaye hareketlerini de oldukça kolaylaştırmıştır. Daha önceleri yalnızca devletlerin merkez bankaları arasında çeşitli anlaşmalar, garantör bankalar ve benzeri uygulamalar ile gerçekleşen sermaye hareketleri, günümüzde internet teknolojisi ile her bilgisayardan hatta her cep telefonundan anlık yapılabilir hale gelmiştir. Ekonomide ve teknolojiye yaşanan bu hızlı gelişmeler ve anlık işlemler, sermaye üzerindeki volatilitiyi de artırmış bu durum yeni sorunlara yol açmaya başlamıştır. Sermayenin hızlı hareketi sonucu ortaya çıkan en büyük sorun, özellikle finansal piyasaların derinleşmediği herhangi bir ülkede anlık sermaye hareketlerinin ülkeyi çok derin ve uzun süreli bir krize sokabilmesidir. Bu şekilde ortaya çıkan volatilitiyi önlemek ve özellikle sermaye piyasalarında derinlik olmayan ülkeleri korumak, spekülasyonu azaltmak, gelir elde etmek gibi amaçlarla uluslararası sermaye piyasası

hareketlerinin vergilendirilmesi, James Tobin adlı iktisatçı tarafından önerilmiş ve bu vergiye Tobin vergisi adı verilmiştir. Bu vergiyi öneren iktisatçı daha sonra başka bir çalışmasıyla Nobel Ekonomi Ödülünü almıştır.

Bu çalışmamızda öncelikle küreselleşme kavramına yer verilecek, küreselleşmenin ekonomi ve krizler üzerindeki etkisine kısaca değinilecektir. Daha sonra uluslararası sermaye hareketleri türleriyle birlikte açıklanacak ve Tobin vergisi ile ilişkisi ortaya konulmaya çalışılacaktır. Son kısımda ise; Tobin vergisinin amacı, önemi açıklanarak bu vergiye ilişkin görüşler ile Dünya’da ve Türkiye’de Tobin vergisine yönelik uygulamalar ifade edilerek, bu kapsamda eleştiri ve önerilerimize yer verilecektir.

1. Küreselleşme

Küreselleşmeyi en geniş anlamıyla kısa ve öz bir şekilde ifade etmek gerekirse; siyasi alanda liberal demokrasi, ekonomi alanında kapitalizm ve kültürel anlamda farklı halkların benzeştiği uluslararası bütünleşmeyi içeren bir terimdir (Aktel, 2001: 193).

Erişim olanaklarının ve ulaşımın hızla gelişmesi, Dünya üzerinde bulunan tüm ülkelerdeki etkileşimi artırmıştır. Bu etkileşimin artışı ülkeleri kültürel, ekonomik, siyasi ve sosyal açıdan değişime yöneltmiştir. İnternet ve bilgi teknolojilerinin de gelişmesi ile bilgiye ulaşım ve bilgi değişim hususu da hızla artmıştır. Bununla beraber sermaye akımları da hız kazanmıştır (Mike & Karlılıar, 2020: 153).

Ulaşım ve bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin yanında uluslararası anlaşmaların yapılması da uluslararası ticaret ve sermaye akımları ile küreselleşmeye hız kazandırmıştır. Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasıyla uluslararası ticaretteki sınırlandırmaların kaldırılması üzerine anlaşma yapılmış ve ilerleyen süreçte bu anlaşma

Dünya Ticaret Örgütü isimli kuruluşu oluşturmuştur. Dünya ticaretini dizayn eden bu ve benzeri kuruluşlar aracılığıyla uluslararası ticaret ve sermaye akımları giderek artmıştır (Kelly, 2012; 2).

Ülkeler arasında korumacılık yerine serbest ticaret önerilmekte ve uluslararası ölçekli kuruluşlara üye olan ülkeler de serbest ticaret anlaşmalarını kabul etmeye mecbur kalmaktadırlar. Bu durumun çok farklı nedenleri olduğu söylenebilir. Bir ülkenin üretemediği bir malı başka bir ülkeden çok ucuz fiyatla temin etmesi ve aynı şekilde kendi elinde bulunan çeşitli malları da o ülkelere pazarlamak istemesi ve refah artışı bunun en temel sebepleridir (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2000: 3).

Küreselleşmenin, insan unsurunun bulunduğu bütün alanları etkilediğini ve her birinin ayrı bir çalışma konusu olduğunu söyleyebiliriz. Ancak çalışmamızda küreselleşmenin, finansal yönüne kısaca yer verilerek sermaye akımları üzerindeki etkisi üzerinde durulacak ve bu kapsamda Tobin vergisi ele alınacaktır.

1.1. Küreselleşmenin Finansal Yönü ve Tarihsel Gelişimi

Ekonomik olarak küreselleşme, insanoğlunun ekonomik faaliyetlere başladığı ve çeşitli toplumların birbiriyle ticarete giriştiği tarihten itibaren hız kazanarak devam etmektedir. Ancak önceki kısımda da belirtildiği üzere son dönemde teknolojide yaşanan gelişmeler, küreselleşmeyi tüm yönleriyle etkilemiştir. Bundan en fazla etkilenen ve insanların refahına doğrudan etki eden alanlardan biri de ekonomidir. Ekonomik faaliyetler reel ekonomi olarak adlandırdığımız, mal/hizmetler üzerinden gerçekleşse de finansal yönü olmadan veya finansal piyasalar olmaksızın ticaretin gerçekleşmesine imkân yoktur. Bu nedenle reel ekonomiyle birlikte finansal ekonomi de gelişmekte ve ticaretin ayrılmaz birer parçası

olmaktadır. Bu kapsamda küreselleşmenin finansal yönü ve tarihine kısaca değinmekte yarar vardır.

Finansal piyasalarda küreselleşmenin kurumsal temellerinin, 1944 ve 1945’li yıllarda kurulan Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF)’nin kuruluşuyla resmen atıldığını söyleyebiliriz.

Ticaretin serbestleşmesi beraberinde sermaye hareketlerinin de serbestleşmesini ve dolaşıma girmesini sağlamaktadır. Hatta ve hatta ülkeler, dolaşıma giren bu sermayeyi kendilerine çekebilmek için yoğun rekabet oluşturmaktadırlar. Finansal piyasalarda küreselleşmeyi ortaya çıkaran veya hızlandıran olaylara bakıldığında; sanayileşen ve kalkınan ülkelerde bulunan sermayenin, serbestleşme kapsamında gelişmekte olan ülkelere yönelmesi, bilgi teknolojilerinin gelişmesi, bankacılık sektörünün interneti kullanmaya başlaması ön plana çıkmaktadır. 1971 yılında Bretton Woods sisteminin tamamen çökmesi, petrol fiyatlarının artışı bankacılık sektörünü farklı bir pozisyona taşımıştır. Gelişmiş ülkelerin ve petrol ihraç eden ülkelerin ellerinde biriken sermaye, değerlendirilmek üzere büyük ölçekli bankalara yatırılmış ve buradan da gelişmemiş/gelişmekte olan ülkelere aktarılmaya başlanmıştır. Bankacılık direktifi anlaşmalarıyla bankaların farklı ülkelerde faaliyet göstermesinin yolu açılmış, petrol ihraç eden veya sermaye birikimi olana ülkeler tarafından elde edilen kaynaklar diğer ülkelere doğrudan/dolaylı yatırım olarak yönelmeye başlamıştır. Bilgisayar teknolojisinin gelişmesi ile bankacılık işlem maliyetleri oldukça azalmış bunun sonucu olarak finans piyasalarındaki mobilite artmıştır (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2000: 35).

1980’li yıllarda başlayan teknolojik gelişmeler, bankacılık sektöründeki yeni kazanımlar ve ülkelerarası sermaye hareketliliği 1990’lı yıllara

kadar devam etmiştir. 1990'lı yıllarda sosyalist blokun çöküşü, birçok ülkenin dışa açık ekonomi haline gelerek uluslararası ticaret ve finans sistemine dahil olması (Türkiye gibi, 32 sayılı Kararname) gibi gelişmeler kapitalist ekonomik sisteme katılımcı sayısını artırmıştır. Bu yıllarda yaşanan gelişmeler özellikle finansal küreselleşmenin hızlanmasına olumlu etki yapmıştır (Taşçı ve Demirbaş, 2011:83).

21. yüzyıl bilim insanları tarafından bilgi/ dijital çağı olarak nitelendirilmiş ve yüzyılın ilk yıllarında (2000'li yıllar) her geçen gün teknolojinin hayatın her alanında kendini hissettirdiği bir dönem olarak başlamıştır. 21. Yüzyılla birlikte internet, bilgisayar ve mobil telefon teknolojisinin gelişmesi, sermayenin anında bir hesaptan diğerine bir ülkeden diğer ülkeye, hatta kıtalararası geçişini neredeyse saniyelere indirgemıştır. Bu kapsamda bir ülkede bulunan mevduat anında bozulup diğer bir ülkenin borsasına girebilmekte veya mudiler arbitraj geliri elde etmek amacıyla çeşitli ülkelerin para birimleri arasında mekik dokuyabilmektedir. Sonuç olarak ortaya küresel bazda ekonomik krizler çıkabilmektedir.

1.2. Küreselleşme ve Ekonomik Krizler

Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler ile birlikte finansal piyasalarda işlem hacmi her geçen gün artmaktadır. Kapalı ekonomilerin dışa açılması ve para birimlerinin konvertibl ilan edilmesi, bu ülkeleri küresel ekonomik sisteme dahil etmektedir. Küresel ekonomik sisteme dahil olan ülkeler, finans piyasalarında yatırımcı veya yükümlü pozisyonu almaktadırlar. Bu işlemler sonucu sermaye hareketleri hız kazanmakta ve işlem hacmi de artmaktadır. Bunun en büyük nedenlerinden birisi, yatırımcıların daha fazla kazanç elde etmek istemesi nedeniyle sürekli olarak yatırımlarını kısa vadeli ve değişken araçlara bağlamaları olup yükümlüler açısından da sürekli fona ihtiyaç duyulmasıdır.

Küreselleşmeyle artan etkileşim, bu sisteme dahil olan bir ekonomide(ülkede) reel veya finansal piyasaların herhangi birinde ortaya çıkan bozulmayla beraber yalnızca yerel ölçekte kalmamakta, hemen diğer ekonomileri de etkisi altına almaktadır. Her an bir krize gebe olan küreselleşmeyi ekonomik anlamda, hassaslaşma veya ülke ekonomilerinin savunma mekanizmalarının zayıflatılmış hali olarak da görebiliriz. Bu kısımda konumuz açısından yalnızca dünya çapında belirgin finansal krizlere kısaca yer verilmiştir.

Geçmişten günümüze birçok kez tecrübe edildiği üzere; finansal alanda liberalleşme ülke ekonomilerini dış etkiye açık ve kırılabilir duruma getirmiştir. Başlıca ihracat rakamlarının ithalatı karşılamaması üzerine ortaya çıkan kronik cari açıklar, reel sektör üzerinde olumsuz etki yaratmakta ve spekülasyon yatırımların artışına neden olmaktadır. Kronik hale gelen cari açıkların sürekli artan faiz yüküyle karşılanmaya çalışılması krizlere zemin hazırlamaktadır (Karagül, 2017: 135).

Charles Wyplosz, 8 gelişmiş 19 gelişmemiş/gelişmekte olan ülkeyi ele alarak 2001 yılında yaptığı çalışmada, finansal liberalleşmenin bu ülkelere etkilerini incelemiştir. Sonuç olarak liberalleşmenin rekabet gücünü artırması ve tekelciliğin önüne geçmesi amacıyla arzu edildiğini, ancak bu kararlar alınırken hassas davranılması gerektiği ve riskli olduğunu belirtmiştir. Avrupa ve Asya'daki birçok ülkenin katı mali kurullarla, yıllarca yüksek oranda büyüme performansı sergilediğini ve liberalleşme olmadan da büyüme ve refah artışının gerçekleştiğini ifade etmiştir. Gelişmemiş ülkelerin liberalize olmasının, gelişmiş ülkelere göre daha fazla zarar gördüklerini belirtmiştir (Wyplosz, 2001: 21).

Charles Wyplosz tarafından 2001 yılında yapılan çalışmada, ülkelerin finansal serbestleşme ile yaşadıkları krizler arasında bağlantı kurulmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu kapsamda sermaye hareketleri neticesinde

ortaya çıkan finansal krizlere ve ülkelere ilişkin tespitlere bakıldığında; 32 sayılı Karar ile 1989 yılında sermaye hareketlerini serbest bırakan Türkiye 1994 ve 2001 yılında ciddi ekonomik krizler yaşamıştır. Yine 1989 yılında sermaye hareketlerini serbestleştiren Meksika 1992 ve 1994 yılında krizle karşı karşıya kalmıştır. 1977 yılında yabancı sermayeyi serbest bırakan Arjantin ise; 1980-1989-1994 ve 2001 yılında krizle karşılaşmıştır. Sermaye hareketlerinin 1975 yılında serbest hale geldiği Brezilya'da ise; 1985 ve 1994'lü yıllarda kriz kapıyı çalmıştır (Wyplosz, 2001: 9; Takım, 2010; 23-24). 2008 yılında ise Amerika Birleşik Devletlerinde başlayan mortgage krizi, tüm dünyayı etkisi altına almış ve özellikle gelişmemiş/gelişmekte olan ekonomilerde çeşitli tahribatlar yaratmıştır.

Charles Wyplosz'un çalışması 2001 yılında yapıldığı için daha sonraki döneme ilişkin bir bilgi bulunmamaktadır. 1989'dan günümüze kadar Boratav tarafından Türkiye için yapılan yoruma göre; Türkiye'ye sermaye girişindeki sert düşüş ve artışların 1994, 1998/99, 2001, 2008/09 yıllarındaki krizlere neden olduğunu ve 2018/Mart veya Ağustos'ta yaşanan ekonomik gelişmelerin de kriz olduğunu ifade ederek, bunların tamamını sermaye hareketine ve serbestleşmeye bağlamaktadır. Ayrıca Boratav; yukarıda sözü edilen Türkiye'de dahil çeşitli ülkelerde ortaya çıkan krizlerin sebeplerini de "*sermaye hareketlerinde ani yavaşlama ve tersine dönüşler*" şeklinde ifade etmektedir (Boratav, 2019: 311).

Yukarıda finansal kriz olarak anılan ve birbirinden tamamen bağımsız, kıta olarak bile farklı ülkeleri etkileyen krizlerin temelinde; tasarruf yetersizliği, kısa vadeli dış kaynak kullanımı, yüksek cari açık ve bütçe açığı, düşük büyüme, yüksek enflasyon sarmalı yatmaktadır. Ülkenin yeterli sermayesinin bulunmaması nedeniyle sermaye ve para piyasalarından elde edilen kaynakların yapısal reformlar ve katma değerli

üretim alanlarında kullanılması yerine, kamu açıklarına kısa vadeli çözüm olarak kullanımı bu sarmalı tetiklemektedir. Bunun yanı sıra küreselleşme olgusu da, herhangi bir finansal sorunu bulunmayan ülkelerin ekonomisini de ortaya çıkan panikle birlikte zor durumda bırakmakta ve krizlere sürükleyebilmektedir. Kısaca ifade etmek gerekirse; yatırımcıların bir ülkede ortaya çıkan kötü ekonomik tabloyu, tüm ekonomilere mal ederek panik halinde sermayelerini çekmeleri sonucu, domino etkisiyle tüm ülkeler krizin eşiğine gelebilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan krizlerin tetikleyici unsurunun yanında kısa vadeli sermaye hareketlerinin krizi derinleştirici etki yarattığı düşünülmektedir.

1.3. Küreselleşmenin Vergilendirmeye Etkileri

Vergilendirmenin teorik temellerinde uyrukluk ve mülkiyet kavramları/ilkeleri yer almaktadır. Bu kavramlardan olan uyrukluk söz konusu ülkede yerleşik ve vatandaşlık bağı ile bağlı olanları vergilendirme yetkisinin uyuşuyla bağlı olunan ülkeye ait olduğunu ifade etmektedir. Mülkiyet ilkesi ise; vergilendirme hakkının vergiyi doğuran olayın gerçekleştiği mülkte/ülkede olduğunu ifade etmektedir. Çalışmanın diğer bölümlerinde de bahsedildiği üzere; küreselleşmenin baş döndüren bir hızla ilerlemesi, ülkelerin sınırlarının hızla kaybolması, birden fazla ülkenin vatandaşlığına sahip olunması, farklı ülkelerde yaşamaya ve/veya yatırım yapılmaya başlanması gibi hususlar vergi otoritelerini harekete geçirmiştir. Tabii olarak öncelikle vergi gelirlerini korumak ve artırmak amacıyla olan vergi idareleri aynı zamanda rekabet eşitliğini sağlama, yabancılara karşı kendi ülke vatandaşlarını/kurumlarını korumak amacıyla dar mükellef ve tam mükellef ayrımı şeklinde çeşitli vergi politikaları geliştirmeye

başlamışlardır (Öncel, Kumrulu, ve Çağan, 2016; Ünsal, 2014: 14, 62-63).

Küreselleşme aynı zamanda beraberinde uluslararası yatırımları ve çok uluslu şirketleri meydana getirmiştir. Bu şirketler birden fazla ülkede faaliyet gösteren, binlerce çalışanı ve alt sektörü olan devasa büyüklükte sanayi veya hizmet kuruluşları olmalarının yanında dünya ticaretinin yaklaşık %40'ını gerçekleştirmektedirler (Aktel, 2001: 198). Faaliyetlerine her geçen gün daha fazla ülke katarak devam eden ve sayıları artan bu şirketlerin hangi ülke tarafından vergilendirileceği sorunu ortaya çıkmıştır. Şirket/kişi, hem merkezi olan ülkeye vergi ödemekte hem de faaliyet gösterdiği ülkelere vergi ödemek durumunda kalmaktadır. Aynı vergi konusu üzerinden birden fazla kez vergi ödenmesine çifte vergileme denilmektedir. Çifte vergileme söz konusu olduğu durumda rekabete zarar verilmekte, karlılık düşmekte ve bunların sonucu olarak mal/hizmet fiyatları artmakta veya faaliyetlere son verilmektedir. Bu kapsamda ülkeler üretim/hizmet hacmini azaltıcı yönde etkileri olan ve vergilemede ortaya çıkan sorunlara çözüm amacıyla çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarını yürürlüğe koymuşlardır.

Sonuç olarak dışa açık bir ekonomide yürürlüğe konulacak bir vergi kanununda her ne kadar ülkenin çıkarları ve gelir kaynakları ön planda tutulsa da, yükümlülük altına girilen vergi anlaşmalarını da ihlal etmeyecek şekilde hareket edilmesi gerekir. Bu durumun ülkelerin vergilendirme politikalarında değişikliğe gitmelerine ve bazı kısıtlamalara maruz kalmalarına neden olduğu söylenebilir. Doğal olarak vergi idareleri günümüzde istenildiği zaman özellikle uluslararası kaynak/gelir/harcama/işlem/servetler üzerinden vergi alamamakta, bazı kısıtlarla karşılaşmaktadırlar. Konumuz açısından ise; gelişmekte olan

ülkelere akacak kısa vadeli sermaye yatırımlarının vergilendirilmesine yerel mevzuat izin verse bile ülkenin ekonomik durumu, bu para girişlerinin (elde ettikleri kazançların) vergilendirilmesine imkan tanımayabilmektedir.

1.4. Uluslararası Sermaye Hareketleri

Ekonomik kalkınmayı hedefleyen tüm ülkeler bu amaca ulaşabilmek için çeşitli yatırımlar yapmaktadırlar. Ancak ülke içi tasarrufların yetersizliği ve teknik imkanların yoksunluğu nedeniyle ciddi fona ihtiyaç duymaktadırlar (Şaşmaz ve Yayla, 2018: 360). Ülkelerin ihracat yapması ve çeşitli nedenlerle ithalata ihtiyaç duyması neticesinde hızla artan mal hareketliliği, beraberinde para hareketliliğini getirmiştir. Bu kapsamda bankacılık sistemi hızla gelişmiş, çeşitli ödeme yöntemleri geliştirilmiştir. Bunun yanında sermayenin marjinal verimliliğinin, marjinal maliyete eşlenmeye başladığı birçok ülkede, yatırımcılar yeni yatırım alanları aramaya başlamışlardır. Kaynakların ülke içinden ülke dışına transferi ile başlayan bu süreç uluslararası sermaye hareketlerini doğurmuştur.

1.4.1. Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Türleri

Uluslararası sermaye hareketlerini; yatırımın yapıldığı ülkede bulunduğu süreye göre kısa, orta ve uzun vadeli; yatırım alanına göre kalkınma, teknik, savunma ve ticari amaçlı; yönlendirildiği kurumlar açısından özel ve resmi olarak veya bunlara benzer çeşitli şekillerde sınıflandırmak mümkündür (Acaravcı, 2000: 6). Çalışmamızın kapsamı açısından uluslararası sermaye hareketlerini temel olarak, doğrudan sermaye yatırımları ve dolaylı sermaye yatırımları olarak ikiye ayırabiliriz.

1.4.1.1. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı

IMF ve OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) tarafından yapılan tanımlamalara göre; “yatırımcının yerleştiği olduğu ekonomi dışındaki bir ekonomide bir işletmenin yönetimini kontrol ettiği veya yönetiminde söz sahibi olduğu uzun vadeli bir yatırım şekli” olarak tanımlanmaktadır. Bir yatırımın doğrudan yatırım olarak kabul edilebilmesi için yatırımcının, teşebbüsün sermayesinin %10 veya daha fazlasına sahip olması veya yönetimde söz hakkının bulunması gerekir. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, doğrudan yatırımlarda yatırımcılar, sermayeyle birlikte teknik bilgi ve işletmecilik bilgisini de beraberinde getirmektedir (TCMB, 2018: 8). Bir gerçek/tüzel kişinin üretim merkezi olan ülkenin dışına üretimini kaydırarak, farklı bir ülkede üretim yeri kurması veya hazır kurulu düzeni satın alması yoluyla yapılan yatırımlara, doğrudan yabancı sermaye yatırımı denilmektedir (Seyidoğlu, 2003: 718).

Daha önce yapılan birçok çalışmada olduğu gibi, Artan ve Hayaloğlu tarafından 2015 yılında yapılan bir çalışmada da; “politik risk ve alt bileşenler olan hükümet istikrarı, sosyoekonomik durum, yatırım profili, iç karışıklık, askeriyenin politikaya etkisi, dinsel gerilimler, kanun ve düzen, etnik gerilimler ve bürokratik kalite ile doğrudan yabancı sermaye yatırımları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu” tespit edilmiştir (Artan ve Hayaloğlu, 2015: 562). Bu nedenle gelişmemiş/gelişmekte olan ülkeler, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını kaynak ihtiyacı, kalkınma, gelişme, istihdam olanakları nedenleriyle ülkelerine çekebilmek için rekabet etmektedirler. Doğrudan sermaye yatırımları bu ülkeler için oldukça önemlidir. Kaynak sağlamanın yanında, uzun vadeli yatırım olması ve dolaylı yatırımlara göre daha az riskli olması nedeniyle bu yatırımlar ülkeye olumlu katkı yapmaktadır (Şaşmaz ve Yayla, 2018:

372). Doğrudan yatırımların, dolaylı yatırımlara göre daha az riskli olmasının sebebi elbette daha düşük mobiliteye sahip olmasıdır. Diğer bir deyişle bu yatırımlar çok uzun vadeli ve genellikle sabit yatırım şeklindedir. Bu nedenle istenildiği anda veya kısa vadede ülkeyi terk etmesi söz konusu olmamaktadır. Bu açıdan konumuz ile ilgisi oldukça sınırlıdır. İlerleyen bölümlerde de açıklanacağı üzere; Tobin vergisi ile amaçlanan kısa vadeli ve mobilitesi oldukça yüksek sermaye akımlarının hızını yavaşlatmak ve ülke ekonomilerinde bıraktığı tahribatı azaltabilmektir.

1.4.1.2. Dolaylı (Portföy) Yabancı Sermaye Yatırımı

Yatırımcıların kendi ülkelerinin dışında, başka ülkelerin sermaye veya para piyasalarındaki yatırım araçlarını alarak gerçekleştirdikleri finansal işlemlere dolaylı yatırım veya portföy yatırımı adı verilmektedir (Acaravcı, 2000: 7).

Portföy yatırımları, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından; *“Hisse senedi ve borç senetlerine yapılan yatırımları içermekte ve doğrudan yatırımların aksine, hisse senedine toplam olarak yüzde 10’un altında yaptığı yatırımla yatırımcı, bu senetleri ihraç eden kuruluşun yönetiminde etkin olmamaktadır. Doğrudan yatırımlarda yatırımcı, yatırım sermayesinin yanı sıra üretim teknolojisi ve işletmecilik bilgisini de beraberinde getirirken, portföy yatırımlarında yabancı yatırımcının sermayeden başka bir katkısı bulunmamaktadır.”* şeklinde açıklanmıştır (TCMB, 2018).

Dolaylı yatırımlar uygulamada ve piyasada kısa vadeli sermaye, sıcak para gibi adlarla da anılabilmektedir. Bu sermaye sahipleri, kısa vadeli yüksek faiz olanaklarından yararlanmak, kur arbitrajlarından gelir elde etmek, hisse senetleri üzerinden spekülasyon kazanç elde etmek amacıyla olabilmektedir. Bu nedenle kısa vadeli sermaye veya dolaylı yatırımların

hareket kabiliyeti yüksek olup herhangi bir şekilde yatırım yaptıkları ülkede bağımlı olmadıklarından hızlı şekilde hareket edebilmektedirler (Turgut, 2010: 74). Önceki bölümde de açıklandığı üzere: günümüzde teknolojik gelişmenin artması ve bankacılık sisteminin hızla gelişmesi kısa vadeli sermaye hareketlerinin hızla bulunduğu ülkeyi terk etme sürecini hızlandırmıştır. Bankaya, brokere veya herhangi bir finansal kuruluşa gitmeden mobil telefonlar veya bilgisayarlar sayesinde çok yüksek boyutlarda anlık işlemler yapılabilmektedir.

Dolaylı yatırımların tutarı dünyada her geçen gün artmaktadır. Bununun başlıca nedenleri; işlem maliyetlerinin düşüklüğü, bankacılık sisteminin gelişmesi, gelişmekte olan ekonomilerin düşük tasarrufları ve cari açıkları, döviz kurlarında ortaya çıkan değişimler, cazip faiz oranları ve yatırım olanaklarıdır (Haberer, 2003: 1). Kısa vadeli sermaye hareketlerinin nedenlerini, yurtiçi ve yurtdışı olarak ayırmak gerekirse; sermaye sahibinin bulunduğu ülkede cari faiz oranı, sanayi üretim endeksi yurtdışı faktörler olarak, dış ticaret açığı, kamu açıkları, kamu borç servisleri, borç çevirme oranları veya borsadaki hisse senetlerinin getirisi gibi yurtiçi faktörler olduğu söylenebilir (Demir ve Sever, 2009: 214).

1.4.2. Sermaye Hareketleri ve Tobin Vergisi İlişkisi

Uluslararası sermaye hareketleri uzun ve kısa vadeli olarak sınıflandırıldığında, uzun vadeli sermaye hareketleri genellikle fiziki yatırım veya satın alma şeklinde ülkelere yönelmekte, kısa vadeli olanlar ise portföy yatırımı şeklinde yönelmektedir. Bu itibarla uzun vadeli sermaye yatırımları istenildiği zaman başka bir ülkeye aktarılamamakta, sermayenin geri çekişi portföy yatırımlarına göre oldukça uzun süreler almakta ve maliyetli olmaktadır. Bu açıdan doğrudan yatırımların, kısa

vadede ülke ekonomisinde önemli ölçüde değişiklik yaratması beklenmemektedir.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerin sıcak paraya ya da ödemeler dengesini sağlamaya yönelik olarak kısa vadeli sermaye akımlarına her zaman ihtiyacı olmuştur. Kamu borç stoku yüksek olan, cari ve kamu açıkları yüksek, ihracat gelirleri ve yer altı kaynakları oldukça düşük olan ülkelerin ekonomik kırılganlıkları da yüksek olmaktadır. Kırılganlığın yüksek olması da bu ekonomileri hızla ekonomik krize sürükleyebilmektedir (Ay ve Mangır, 2007: 123). Döviz talebi genellikle iki yönden olmaktadır. Birincisi ve asıl olan mal ve hizmet satın alma veya borç itfası amacıyla talep edilmesi, ikincisi ise farklı para birimleri arasındaki spekülasyonlardan kazanç sağlamak şeklindedir. Ülkelerde dış kaynağa, diğer bir deyişle döviz talebinin artması, yerli para biriminin değerini hızla düşürerek ekonomik dengelerin bozulmasına yol açabilmektedir. Bu açıdan döviz üzerinde ortaya çıkacak bir spekülasyon doğrudan üretken faaliyette bulunan sektörleri etkileyecek ve uzun vadeli karar almalarının önüne geçerek belirsizliği ve riski artıracaktır (Erdoğan, 2014: 142).

Kaynak ihtiyacı duyan ülkelere yapılan doğrudan yatırımlar ülkenin büyüme, istihdam, ihracat gibi rakamlarını artırırken, portföy yatırımları ise tüketim harcamalarını ve talebi artırmaktadır. Bunların sonucu olarak enflasyon ve cari açık rakamlarını da daha yüksek seviyelere çekebilmektedir. Sermaye piyasaları henüz derinleşmemiş ülkelere yönelen kısa vadeli sermaye akımlarının, herhangi bir nedenle aniden ülkeyi terk etmesi durumunda ülkenin tüm makroekonomik dengeleri bozulmakta ve sonucu ekonomik kriz olarak ortaya çıkmaktadır (Demir ve Sever, 2009: 215).

Kısa vadeli sermaye hareketlerinin ülkeyi etkileme döngüsü incelendiğinde; portföy yatırımı olarak ülkeye gelen fonlar yerel para birimine çevrilerek en yüksek getirili yatırım alanlarına yönlendirilir. Bu durum ülkede döviz rezervini artırması ve yerel paraya olan talep nedeniyle yerel para biriminin değerlenmeye başlamasını sağlamaktadır. Yabancı sermaye girişi artarak devam ettikçe yerel para birimi aşırı değerlenmeye başlar. Bu durumda ülkede yerleşiklerin ve kamunun taleplerini artırmakta ve sonucu cari açık, kamu açığı olarak ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan ikiz açıkların ardından yatırımcılar kendi para birimlerine dönerek yatırımlarını geri çekmeye başlamakta ve sonuç olarak yerel para biriminin değeri hızla düşerken döviz kurları da hızla yükselmektedir (Lopez-Mejia, 1999). Tobin vergisi ise ilerleyen başlıklarda açıklanacağı üzere; bu oluşumu engellemek, spekülative sermaye akımlarını vergilendirerek ekonomik krizlere yol açmasını önlemek amacıyla savunulmuştur. Savaşta göre, kısa vadeli ve spekülative sermaye hareketleri üzerinde düşük miktarda da olsa bir finansal işlem vergisi alınması spekülative atakları engelleyerek, ülkeden aniden çıkmak isteyen portföy yatırımlarını vergi maliyeti yoluyla engellemek istemektedir. Bu açıdan Tobin vergisinin kısa vadeli yatırımlar ile ilişkili olduğu, bunun içerisinde de özellikle spekülative amaçlı finansal yatırımları vergilendirmeyi hedeflediğini söyleyebiliriz.

2. Tobin Vergisi

1981 yılında Nobel ödülü alan iktisatçı James Tobin, başkanlığını yaptığı ekonomi kuruluşunun 1978 yılındaki yıllık toplantısında sunduğu makalesiyle, uluslararası sermaye hareketlerinin vergilendirilmesi gerektiğini öne sürmüştür. Tobin'in bu önerisi 1970'li yıllarda sermaye hareketlerinin çok yüksek seviyelerde olmaması ve sermaye hareketlerinin neden olduğu krizlerin henüz patlak vermemiş olması

nedenleriyle pek fazla ilgi görmemiştir (Taşçı ve Demirbaş, 2011: 90). İlerleyen yıllarda birçok ülkede, kısa vadeli sermaye giriş ve çıkışlarının neden olduğu ekonomik krizler baş gösterince, Tobin tarafından önerilen vergi tekrar gündeme gelmiş, bazı denemeler yapılmış ancak neredeyse hiçbir ülkede sürekli olarak uygulanamamıştır.

2.1. Tobin Vergisi, Amacı ve Önemi

Nobel ödüllü ekonomist James Tobin, para hareketleri sonucu ülkelerin döviz kurlarında yaşanan istikrarsızlığı önlemek amacıyla, spekülative nitelikteki hareketlere vergi getirilmesini önermiş ve önerisi nedeniyle söz konusu vergi kendi adıyla anılmaya başlanmıştır (Weaver, 2003: 1). James Tobin tarafından önerilen vergi, özellikle kurlarda yaşanan hareketliliği yani döviz piyasalarını hedef almaktadır. Döviz piyasalarında kısa vadeli ve spekülative amaçlı para hareketlerine binde bir ile binde beş arasında getirilecek vergi yükü, spekülasyonların maliyetini artırarak caydırıcılık yaratacağı düşünülmektedir (Ay ve Mangır, 2007: 131).

Ünlü iktisatçı J. M. Keynes yıllar önce menkul kıymet piyasalarında ortaya çıkan ve piyasayı bozucu nitelikte olan işlemlerin engellenmesi için bu piyasalara ilk giriş maliyetlerinin yanında ekstra maliyet getirilmesini ve bu şekilde spekülasyonların engellenmesini savunmuştur. James Tobin tarafından önerilen vergi ise menkul kıymet piyasalarından ziyade döviz işlemleri üzerinedir. Dünyada küreselleşmenin hızla artması ve sermayenin gelişen teknoloji ile birlikte anlık hareket edebilmesi Tobin vergisini tekrar gündeme taşımıştır (Taşçı ve Demirbaş, 2011: 90). Tobin vergisi, future veya opsiyon piyasaları üzerine değil spot işlemler üzerine konulacak olan oldukça düşük oranlı ve değer esaslı bir vergidir (Taşçı ve Demirbaş, 2011: 90). Her ne kadar döviz üzerine odaklanılmış olsa da yabancı sermayenin kısa vadeli menkul kıymet yatırımları da

aslında Tobin vergisi ile vergilendirilmeye çalışılmaktadır (Demir ve Sever, 2009: 226).

Tobin'in teklifi; yapılan döviz değişim işleminin büyüklüğü ile orantılı, tüm ülkeler tarafından ve homojen olacak şekilde alınacak bir işlem vergisidir. Bu verginin kısa vadeli olarak başka bir para birimine dönüşün maliyetini artıracığını ve bu yolla yapılan spekülasyonları azaltacağını ifade etmektedir. Uzun vadeli değişimler için ise bu verginin olumsuz etkisi en düşük seviyede gerçekleşecektir. Bu verginin amacı kısa vadeli işlemler olup bu yolla uzun vadeli yatırımların engellenmemesi gerektiği ifade edilmektedir. Tobin makalesinde paranın dönüşümü üzerinden, başka bir para birimi cinsinden olan hisse senetleri de dahil tüm finansal araçlardan vergi alınmasını önermektedir (Tobin, 1978: 155).

Tobin 1978 yılındaki makalesinde, dünyanın son yıllarda hızla bütünleştiğini, ancak finans piyasalarının diğer ekonomik kurumlardan çok çok daha hızlı küreselleştiğini ve tamamen uluslararası hale geldiğini belirtmektedir (Tobin, 1978). Tobin'in makalesini 1978 yılında yazdığını göz önünde bulundurursak, günümüzde ortaya çıkan teknolojik gelişmeler ve bankacılık sisteminde kaydedilen ilerlemelere bakıldığında, finansal piyasalardaki işlem hacminin, geçmiş ile karşılaştırılamayacak kadar büyük olduğunu söyleyebiliriz. Tobin kendisi de bu durumu fark ederek 1994 yılında bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmelere ve artan bilgisayar kullanımı ile finansal işlemlerin yoğunlaşmasına dikkat çekmiştir.

Uluslararası sermaye piyasalarda dolaşımda olan fonların birçok avantajı bulunmaktadır. Bu fonlar özellikle gelişmemiş ülkeler için oldukça önemlidir. Aynı zamanda bu ülkelerin finansal derinliğe sahip olmamaları nedeniyle sermaye hareketleri üzerinden çok ciddi finansal krizler ile karşılaşabilmektedir. Bu nedenle döviz işlemleri ve kur

oyunluklarından yararlanılarak ortaya çıkacak olan finansal krizler engellenmek istemektedir. Bunun yolu ise kısa vadeli ve spekülâtif amaçlı sermaye hareketlerinin maliyetinin artırılmasından geçmektedir (Tobin, 1978). Özellikle gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde yüksek faiz düşük kur politikası üzerinden de ciddi spekülâtif işlemler yapılarak katlanan şekilde hem faiz geliri hem de kur farkı geliri elde edilebilmektedir.

Ülkeye gelen sıcak para ile kısa vadede yüksek gelir elde etmek isteyen ve kur spekülasyonu üzerinden gelir elde etmek isteyenler, vergi yoluyla engellenerek ülkelerin merkez bankaları kendi para birimlerinin değerini, herhangi bir kur sisteminde daha kolay yönetmelerine de katkı sağlayacaktır (Tulay ve Erdönmez, 1999; Saraçoğlu ve Şahan, 2004; 73). Bu öneri de önemle vurgulanması ve üzerinde durulması gereken noktalar vardır. Bu verginin tek başına mali krizlerin önüne set olabilecek, en azından diğer önlemlerin başlangıcı olacağı belirtilmektedir. Tobin vergiyi önerdiği dönemde yalnızca spot para birimleri üzerinden finansal işlem yapılırken, şu anda para ve sermaye piyasalarında çok çeşitli enstrümanlar gelişmiş hatta türev işlemlerin sayısı takip edilemeyecek boyuta ulaşmıştır. Bu nedenle vergiden kaçılmasını önlemek amacıyla bu piyasaların tümü üzerinde vergileme yapılması gerekmektedir. Ayrıca bu verginin kamu maliyesi açısından da yüksek miktarda vergi kapasitesine sahip olduğu, doğrudan amaçları arasında olmamasına rağmen dolaylı olarak gelir elde edilmesi amacının da bulunduğunu söyleyebiliriz (Palley, 2003: 6). James Tobin makalesinde elde edilecek gelirlerin uluslararası kuruluşlarda oluşacak fonlara aktarılması gerektiğini ve krizler, yoksulluk ve benzeri sosyal amaçlarla kullanılabileceğini ifade etmiştir (Tobin, 1978).

Ülkelerin kısa vadeli finansal hareketlerden olumsuz etkilenmesi nedeniyle önceki bölümde de ifade edildiği üzere, bu vergiyle uzun vadeli yatırımların teşvik edilmesi istenmektedir. Kısa vadeli işlemler üzerindeki maliyetin artırılması, uzun vadeli yatırımlar üzerine yük getirilmemesi yoluyla yatırımcıların bu alanlara yönlendirilmesi istenmektedir (Tobin, 1994: 70).

Nihai olarak Tobin vergisinin amacını, finansal piyasaları derinleşmemiş, ekonomik anlamda aşırı kırılğan, sürekli sıcak para ile fonlanma ihtiyacı duyan ekonomileri koruma altına almak olduğunu, önemini ise ülkelerin ekonomik krize sürüklenmesini engellemek olduğunu söyleyebiliriz.

2.2. Tobin Vergisinin Uygulanması Üzerine Görüşler

Tobin vergisinin uygulanması halinde; spekülative amaçlı finansal işlemler önenebilecek, vergi tabanında genişleme ortaya çıkacak, yeni bir vergi geliri elde edilecek, ülkeye gelen kısa vadeli yatırımlar verginin caydırıcılığı ile uzun vadeye yöneleceği öne sürülmektedir (Taşçı ve Demirbaş, 2011: 106).

Tobin vergisinin vergiden kaçınmaya veya kaçırmaya rahatlıkla izin vereceği, bunun engellenemeyeceği, yatırımcıların türev piyasalara yöneleceği ifade edilmektedir. Bu tüm vergi sistemlerinde uygulanan vergiler için geçerli bir durumdur. Piyasada olanlar muhakkak bu şekilde arayışlara girecekler ve kendilerini yenileyeceklerdir. Buna karşılık vergi sistemi de kendini güncelleyerek bu duruma izin vermeyecektir. Piyasayı ele geçirenlere ve spekülasyon yapanlara kamu yararının değişilmemesi için Tobin vergisinin uygulanması gerekir (Palley, 2003: 22).

Verginin, spekülative işlemleri engellemeyeceği ve tek başına bir ülke uygulamasının yeterli olmayacağı, küresel uygulamanında imkansızlığı en büyük eleştirilerdendir. Ancak vergi sistemi, yapılacak finansal işlemlerde, vergiden kaçınmayı ve kaçırmayı engelleyecek şekilde

kurgulanır, sermaye akımlarını caydırmaz ve uzun vadeli yatırımlara yönlendirirse bireysel uygulamada başarılı olabilir. İlave olarak vergi, her ne kadar spekülasyonları tamamen ortadan kaldırmasa da ortaya çıkaracağı kamu geliri nedeniyle de konulabilir (Şen ve Tokatlıoğlu, 2016: 85).

Finansal işlemler üzerine vergi konulması, ülkeye gelen sermaye akımlarını engelleyeceği ifade edilmesine karşın bir yıl vadeli finansal yatırımdan alınacak vergi oranı binde bir olacaktır. Bu nedenle herhangi bir engelleme söz konusu olmayacaktır. Ayrıca uzun dönemde çok düşük olan vergi yükü, kısa dönemde işlem sayısına göre sürekli artacağından piyasada spekülatif işlemlere engel olabilecek ayrıca vergi gelirleri artacaktır (Tobin, 1994).

Tobin vergisinden sağlanacak hasılatın vergide adalet ve eşitlik ilkelerine hizmet edebileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda bir ekonomiyi krize sokabilecek kadar büyük nitelikteki fonları elinde tutanların orta ve üst düzey gelir grubundan oluştuğunu varsayarsak bu kişilerin vergilendirilmesi vergide adalet ve eşitlik ilkelerinin hayata geçirilmesine katkı sağlayabilecektir (Balseven, 2003: 174). Aynı zamanda Tobin vergisinden elde edilecek gelirin fakirlik, yoksulluk ve dar gelirli kesime aktarılması halinde gelir dağılımında adaletin sağlanmasına da katkıda bulunacağını ifade etmek gerekir.

Gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerin birçoğu halen kısa vadeli sermaye hareketlerine bağımlı durumdadırlar. Bu bağımlılığın yüksek seviyelerde seyretmesi, bu ekonomileri dış etkilere açık hale getirmektedir. Bu duruma karşı sermaye hareketlerinin kontrolü de dahil olmak üzere önlem olarak alınabilecek çeşitli uygulamalar geliştirilmiştir (Canbay, 2018). Buna rağmen her ekonominin kendi iç dinamiklerinin

farklı olması, ülkeye gelen yatırımcı profili, yatırımların vadesi ve benzeri birçok nedenle tek ve kesin bir çözüm ortaya konulamamıştır.

2.3. Tobin Vergisinin Uygulanmaması Üzerine Görüşler

Tobin 1994 yılında yayımlanan makalesinde kendi önerisine eleştiri getirerek işlemin tüm dünyada aynı oranda uygulanması gerektiğini aksi takdirde bundan kaçınılabileceğini diğer bir deyişle bir işe yaramayacağını ifade etmektedir (Tobin, 1994: 70). Öyle ki; İsveç 1986 yılında menkul kıymetlerin alım satımı üzerine uygulanan vergi oranını artırdığında, ticaret hacminin %60 oranında başka ülkelere taşındığına yönelik veriler ve ampirik çalışmalar bulunmaktadır. Günümüzde bu yönde bir işlem vergisi tesis edilmesi halinde piyasaların ve bankacılık sisteminin daha gelişmiş olması nedeniyle vergiyi uygulayan ülkeden ayrılacak fonların tutarı %60'dan çok daha yüksek seviyelerde gerçekleşebilecektir (Dodd, 2003).

Spekülatif amaçlı işlemleri durdurmak için yalnızca bir vergiye dayanmadan önce bunun çeşitli sebeplerinin araştırılması gerekmektedir. 1990'lı yıllar boyunca ortaya çıkan finansal krizlerin ilk sebebi veya tek sebebi kısa vadeli sermaye hareketleri midir? Türkiye'de dahil olmak üzere birçok gelişmekte olan ülkenin henüz derinleşmiş bir finansal piyasası olmadan, yeterli mali ve ekonomik temelleri sağlamadan, küresel sermaye hareketlerine açık hale getirilmesi tartışılmadan, ortaya çıkan krizlerin bir vergi ile aşılabileceğinin tartışılması çok da yerinde değildir. Birçok krizin ortaya çıkışında ve devamında, ülkede finansal işlem yapan yatırımcı veya spekülörlerin birden bu ülkelere sermayesini çekmesinin sebepleri arasında makroekonomik verilerin kötüleşmesi ve yerel paraya olan güvensizliğin artması, asimetrik enformasyon, denetimsizlik, ahlaki tehlike gibi unsurlar bulunmaktadır (Haberer, 2003: 32). Bu nedenle, başlıca ekonomik sorunlar ortadayken,

özellikle gelişmekte olan ülkelerde sermaye akımına şiddetle ihtiyaç varken Tobin vergisinin kurtarıcı olarak görülmesi ve uygulanması anlamsızdır.

Gümrük Tarifeleri Ticaret Anlaşması veya Dünya Ticaret Örgütü üyeleri arasında gümrük tarifelerinin artırılması bile kabul edilmemişken, böyle bir vergi konulmasına veya vergisel işlemlerle maliyet artışına asla izin verilmeyecektir. Aynı şekilde Avrupa Birliği üyeleri bile tekdüze bir vergi politikası oluşturamamışlardır. Dünyada kurulan büyük organizasyonlar aracılığıyla, bu verginin kabul ettirilebildiği düşünülse de bu kez vergi cennetleri ortaya çıkmaya devam edecek ve tüm finansal yatırım bu ülkelere kaydırılacaktır. Bu nedenle tüm dünyaya kabul ettirilmesi ve uygulanması da söz konusu olmayacaktır (Dodd, 2003). Mevcut durumda Avrupa Birliğinde uygulanmak istenen finansal işlem vergisi üzerinde de bir anlaşma sağlanamamıştır. Avrupa Birliği ülkeleri ortak para birimi kullanmasına rağmen vergisel anlamda bir bütünlük sağlayamadıkları görülmektedir (Şen ve Tokatlıoğlu, 2016: 81).

Dünyada sermaye ve finansal işlemlerin toplandığı belli merkezler vardır. Finansal işlemlerin büyük bir çoğunluğu Londra, New York, Frankfurt, Tokyo gibi merkezlerde gerçekleşmektedir. Bu verginin konulması öncelikle buradaki finansal işlemleri azaltacağı ve hacmini çok düşük seviyelere indireceği gerekçesiyle yöneticiler tarafından kabul edilmeyecektir. Ayrıca yüksek düzeyli sermaye sahipleri de bu verginin işleme konulmasına kesinlikle izin vermeyeceklerdir. Büyük bir devalüasyon olacağı beklentisi spekülâtif atakları vergi yoluyla durduramayacaktır (Erdoğan, 2014: 32). Ülkesel bazda bu işlemlerin yapılması ise çok kötü politik sonuçlara yol açacak ve büyük sermayedarlar nedeniyle seçimlerin kaybına yol açabilecektir. Ayrıca vergi geliri elde edilmesi önerisi de oldukça temelsizdir. Çünkü gelişmiş

ülkelerin veya döviz işlemlerinin en yüksek oranda yapıldığı ülkelerin hiçbirinde vergi geliri sorunu bulunmamaktadır. Dünya çapında vergi artışına, koordine edilmesine, tahsil edilmesine ve otomatik olarak dağıtılmasına yönelik gösterilebilecek hiçbir emsal yoktur ve bu şekilde olması da hiç mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle Tobin vergisinin uygulanması kabul edilebilir nitelikte değildir (Dodd, 2003).

Yabancı sermayenin, ekonomilerden hızlı çıkışı, yakın tarihte sermaye hareketlerini serbest bırakan birçok ülkeyi etkilemiş ve krizin başlamasına/derinleşmesine sebep olmuştur. Bunlar içerisinde en önemli olanlardan birisi, birçok ülkeyi etkisi altına alan Asya krizidir. James Tobin'e; Tobin vergisinin uygulanması halinde bu kriz önlenebilir miydi? sorusu yöneltildiğinde tek başına engel olamayacağını ancak bunun yanında mali ve ekonomik diğer argümanların da kullanılması veya olumlu olması halinde krizin önlenmesine katkıda bulunabileceği yönünde cevap vermiştir (Akyüz, 2002: 10). Bu nedenle Tobin vergisinin tek başına uluslararası sermaye hareketlerinin olumsuz etkilerini ortadan kaldıracabileceğini söylemek güç olacaktır.

3. Dünya'da ve Türkiye'de Tobin Vergisi

3.1. Dünyada Tobin Vergisini Uygulayan Ülkeler

Bir tür finansal işlem vergisi olan Tobin vergisi, bazı ülkelerde uygulanmaya çalışılmıştır. Finansal işlemler üzerindeki vergilere bakılırsa dünyada birçok ülke, yerel düzeyde birbirinden farklı şekillerde bu tür vergiler almaktadırlar. Bu kısımda yalnızca spesifik olarak Tobin vergisi uygulayan ülke örneklerine yer verilmiştir.

James Tobin'in vergiyi önermesinden ve savını ortaya atmasından çok önceleri, Amerika Birleşik Devletleri'nde ülkeye giren ve çıkan sermayenin vergilendirilmesi uygulaması 1960'lı yıllarda denenmiştir.

Yine buna benzer bir uygulama 1990'lı yıllarda İsrail'de sermaye girişleri için yapılmıştır. (Öcal ve Polat, 2012: 82).

1986 yılında İsveç'te menkul kıymetlerin üzerine vergi konulması, Tobin vergisinin dünyadaki ilk uygulamalarından biri olarak kabul edilmektedir. Önceki bölümde de açıklandığı üzere bu verginin etkileri hemen piyasaya yansımış ve işlem hacmi oldukça düşük seviyelere inmiştir. Tobin vergisine yöneltilen eleştirilerden birisi ortaya çıkmış, sermaye akımları veya hisse senedi yatırımları daha cazip ve maliyeti düşük alımlar yapabilecekleri başka ülke piyasalarına yönelmişlerdir (Dodd, 2003).

1991 ile 1993 yılları arasında Şili'de uygulanan Tobin vergisi, ülkeye yabancı sermaye girişlerini azaltmamış olup aksine ülkeye gelen sermaye uzun vadeli yapıya dönüşmüştür. Şili tarafından uygulanan zorunlu rezerv işleminin yanında, Tobin vergisinin kısa vadeli finansal hareketleri en yüksek oranda vergilendiren, uzun vadeli yatırımları ise vergilendirmeyen (verginin oranı sıfır) esnek bir sisteme sahip olması başarılı olmasında en büyük etkendir (Sönmez, 2001: 442). Malezya da sermaye hareketleri üzerine vergi koymakla birlikte haricen kamu otoritesi ile sermayeyi kontrol etmiş ve başarılı bir politika izlemiştir (Ay & Mangır, 2007).

Şili ve Malezya örneklerinde görüldüğü ve genel geçer olarak kabul edildiği üzere; Tobin vergisi tek başına finansal spekülasyon atakları engelleyemeyecek olup devalüasyon nedeniyle ciddi sermaye kaybedecek olan yatırımcılar, bu kayıpla kıyaslanmayacak derecede küçük Tobin vergisi maliyetini de göze alabileceklerdir. Bu nedenle ilgili ülkelerin Tobin vergisini diğer sermaye kontrolleri ile birlikte uygulamaları, ayrıca makroekonomik göstergelere ilişkin ekonomi

politakalarında gerekli önlemleri almaları, bu ülkeleri hedeflenen amaca ulaştırdığını söyleyebiliriz.

Ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte bazı ülkeler sermaye hareketlerinin kontrolü ve kısıtlanması için kambiyo kontrollerini tercih etmekte, bazıları ise vergilendirme yolunu tercih etmektedirler. Bu kapsamda Brezilya 2009 yılında fiilen %2 oranında Tobin vergisi uygulamaya başlamıştır (Öcal & Polat, 2012: 86). 2009 yılında %2 olarak uygulanmaya başlayan bu vergi 2010 yılında %4 ve hemen ardından %6'ya çıkarılmıştır. 2011 yılının sonlarında ise %0'a indirilmiştir. Uygulanan vergiye rağmen piyasadaki yatırımcıların veya döviz talep edenlerin davranışlarında büyük bir değişiklik gözlemlenmemiştir (Roure, Furnagiev, & Reitz, 2013: 23). Tobin vergisinin uygulanması ile ülkenin dış ticaret rakamları ve reel döviz kurları üzerinde korelasyon kurulmadığı ve bu ülkede uygulanan verginin, Tobin vergisi savunucularını tatmin etmediği ifade edilmektedir (İnam, 2020).

İspanya'da da 18.01.2019 tarihinde Tobin vergisinin uygulanması amacıyla meclise yasa tasarısı sunulmuştur (Madrid Ticaret Müşavirliği, 2020). Kısaca uluslararası kuruluşların ve birçok ülkenin gündeminde olan ve bazı ülkelerde kısmen uygulanmış Tobin vergisinin, halen tam anlamıyla uygulanabildiği ve/veya dünya çapında uygulanmasına yönelik bir uzlaşma sağlandığı söylenemez.

3.2. Türkiye'de Tobin Vergisi Uygulaması

Türkiye'de uygulanmakta olan kambiyo mevzuatı 25.03.1930 tarih ve 1433 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1567 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'a göre şekillendirilmektedir. Bu kanun ve ilgili mevzuatına göre, 11.08.1989 tarih ve 20249 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı

Karar'ın yürürlüğe girdiği tarihe kadar, kambiyo rejimi kontrol altında tutulmakta ve neredeyse tüm kambiyo işlemleri kısıtlanmış durumdaydı. 32 sayılı Karar ile birlikte Türk ekonomisi sermaye ithal ve ihracına açık hale getirilmiş, uygulanan kontroller tamamen kaldırılmış doğal olarak Türkiye'de finansal liberalizasyon tam anlamıyla başlamıştır. Yine bu gelişmelere paralel olarak 32 sayılı karar ile Türk Parası konvertibl ilan edilmiş ve dünya piyasalarına bütünleşme çalışmaları, Türkiye açısından erken ve hızlı başlatılmıştır. Erken ve hızlı açılmayla finansal piyasaları henüz derinleşmemiş, yeterli sermaye birikimi oluşmamış ve düzenli işleyen ve altyapısı bulunmayan finansal kurumların neticesi olarak Türkiye 1994, 1999 ve 2001 yıllarında çok ciddi etkileri olan ekonomik krizler yaşamıştır. Bu krizlerin tüm(ana) nedenini 32 sayılı Karar'ın erkenden ve temelsiz alınmasına bağlamanın yersiz olmayacağını düşünüyoruz.

1994, 1999 ve 2001 yıllarında yaşanan krizlerin temel nedeni erken liberalleşen kambiyo rejimi sonucu, düşük kur yüksek faiz politikaları, artan dış ödemeler bilançosu açıkları, bunun yanında yüksek miktarda kamu açıkları, yüksek enflasyon olarak kısaca özetleyebiliriz. Ekonomide ortaya çıkan belirsizlikler ve artan riskler sonucu, yabancı sermaye hızlı bir şekilde ülkeyi terk etmiş, döviz kurları ve faizler hızla yükselmiş, Türk Lirası devalüe edilmiştir. Yaşanan ekonomik, politik ve benzeri olaylar sonucu senaryo hep aynı şekilde gerçekleşmiştir.

Konumuz açısından, 1994, 1999 ve 2001 krizlerinde Türkiye'de "Tobin vergisi uygulanmış/uygulanıyor olsaydı ekonomik krizler engellenebilir miydi?" sorusunu yöneltmek gerekirse; buna cevabımız Tobin'in Asya Krizi için verdiği cevaptan çok da farklı olmayacaktır. Diğer bir deyişle, bu krizler kesinlikle tek başına bu vergiyle önlenemezdi ki, 1998'den sonra kısmen Tobin vergisi benzeri bir döviz işlem vergisi yürürlükteydi.

Çünkü ekonominin temel yapısal sorunları aşılmadan, güçlü sermaye ve denetim yapısı olan bir bankacılık sistemi kurulmadan, aynı şekilde denetime tabi ve derinleşmiş bir borsa yapısı kurulmadan, ilaveten bunlara yönelik adımlar atılmadan finansal liberalleşmenin gerçekleşmesi (1989 yılında) durumunda, bu krizlere karşı çözüm olarak Tobin vergisi akla bile gelmeyecektir. Ancak bu sayılan temel yeterliklerin sağlanması ve makroekonomik göstergelerin olumlu seyretmesi halinde, Tobin vergisi krizlerin engellenmesine yardımcı olabilecek veya en azından derinleşmesini önleyebilecektir.

Tobin vergisi benzeri bir finansal işlem vergisi ya da kambiyo işlemlerinden alınan bir vergi, geçmişten günümüze Türkiye’de uygulanmaktadır. Bu vergi 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu’nda yer almaktadır. Verginin matrahı olarak 6802 sayılı Kanun’un 31’inci maddesinde; *“Kambiyo alım ve satım muamelelerinde kambiyo satışlarının tutarı vergiye matrah olur.”* ifadesi yer almaktadır. Kambiyo kelimesi Türk mali mevzuatında döviz yerine kullanılmakla birlikte 32 sayılı Karar’da *“Efektif dahil yabancı parayla ödemeyi sağlayan her nev’i hesap, belge ve vasıtalar”* şeklinde tanımlanmıştır (6802 sayılı Kanun; 32 sayılı Karar). Özetlemek gerekirse döviz alım ve satımları, Gider Vergileri Kanunu’nun konusuna girmekte, satış tutarları da vergi matrahını oluşturmaktadır.

Mezkûr Kanun’un 33’üncü maddesinde verginin oranı; *“Kambiyo muamelelerinde nispet matrahın binde ikisidir.”* şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanına (Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminden evvel Bakanlar Kuruluna) *“kambiyo muamelelerinde ise sifira kadar indirmeye ve kambiyo muamelelerinde on katına kadar arttırmaya”* yetki verilmiştir. 28.08.1998 tarih ve 98/11591 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tüm kambiyo işlemlerinde binde bir olarak belirlenen bu oran,

31.03.2008 tarih ve 2008/13459 Bakanlar Kurulu Kararı ile “*Kambiyo muamelelerinde satış tutarı üzerinden sıfır,*” şeklinde değiştirilmiştir. Özetle 1998 ile 2008 yılları arasında Türkiye’de döviz alım-satımları üzerinden vergi alınarak bir nevi Tobin vergisi uygulanmıştır.

14.05.2019 tarih ve 1106 sayılı Cumhurbaşkanı Kararına göre, 24.05.2020 tarihine kadar kambiyo(döviz) muameleleri üzerinden binde bir oranında vergi alınmaktaydı (14.05.2019 tarihli Resmi Gazete). Daha sonra binde ikiye çıkarılan bu oran, Cumhurbaşkanı 24.05.2020 tarih ve 2568 sayılı kararıyla; Gider Vergileri Kanunu’nda bulunan yetkisini kullanarak vergi oranını “binde iki”den “yüzde bir”e çıkarmıştır (24.05.2020 tarihli Resmi Gazete). “Yüzde bir” oranında ki kambiyo vergisi uygulaması kısa sürmüş ve 30.09.2020 tarih ve 3031 sayılı Cumhurbaşkanı kararıyla vergi oranı yeniden “binde iki”ye indirilmiştir (30.09.2020 tarihli Resmi Gazete). Bu uygulama (özellikle %1’lik vergi) Tobin’in 1978 yılındaki makalesinde önerdiği verginin ilk hali ile birebir örtüşmektedir. Şöyle ki; Tobin ilk başta döviz üzerinden yapılan para değişim işlemlerinin vergilendirilmesini önermişti. Türkiye’de de günümüzde uygulanan vergiye bakıldığında; yalnızca döviz alım-satımı üzerinden yapılan işlemlerin (altın dahil) verginin konusuna girdiğini söyleyebiliriz. Ayrıca Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunu uygulamasında, döviz cinsi mevduatlardan elde edilen kazançlar vade artıkça daha düşük oranda vergilendirilmektedir.

Türkiye’de uygulanan ve 2008 yılında oranı sıfır olarak belirlenen Tobin vergisi benzeri kambiyo vergisinin, tekrar gündeme getirilerek uygulanma nedenini kısaca özetlemek gerekirse; 2018 yılı mayıs ayından başlayarak, 2018 Ağustos ayında zirveye ulaşan spekülâtif döviz işlemlerini azaltmak, yerleşiklerin döviz talebini kısarak yerli para güveni artırmak, dövize olan talebin maliyetini artırarak dolarizasyonu

engellemek ve kur artışını dizginlemek olarak açıklayabiliriz. Vergi oranının “binde iki”den yüzde bir’e yükseltilmesi kararının ise; 2020 yılında dünya genelinde yaşanan salgın hastalığın, Türkiye’ye ve ekonomiye etkilerinin en aza indirilmesi amacıyla alındığı ifade edilmektedir. Ayrıca %1 Türkiye’de, Tobin vergisi uygulamasıyla nihai amaç vergi geliri elde etmek olmamakla birlikte, kamuya ciddi miktarda ekstra bir gelir kaynağı sağlayacağını da ifade edebiliriz. Yüzde birlik vergi uygulaması kalıcı olmamış ve 30 Eylül 2020 tarihi itibarıyla ilgili oran tekrar binde ikiye indirilmiştir.

SONUÇ

Çalışmamızın ilk bölümünde, dünyada birçok alanı yakından ve kapsamlı bir şekilde etkileyen küreselleşme kavramına ve bu kavramın finans, ekonomi, vergilendirme alanlarına etkisine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise; küreselleşmeyle birlikte artan sermaye hareketlerine değinilmiştir. Son olarak; Tobin vergisi ele alınmış olup Dünya ve Türkiye uygulamalarına yer verilmiştir.

Küreselleşme ile birlikte Dünyada mal ve hizmet hareketleri hızla artmış, sınırlar ortadan kalmaya başlamış ve bütünleşme süreci en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. Bu durumun sonucu olarak ülkelerin ekonomik, mali, sosyal ve kültürel farklılıkları her geçen gün azalarak birbirine benzemeye başlamıştır. Bankacılık sisteminin ve teknolojinin gelişmesi sermayenin küreselleşmesini ve mobilitesini en yüksek seviyeye getirmiştir. Küresel hale gelen sermaye anlık olarak en yüksek kazanç elde edebileceği piyasalara yönelmeye, ülkeden ülkeye dolaşmaya başlamıştır. Henüz gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde yürütülen ekonomi politikaları neticesinde ortaya çıkan sürekli dış ticaret açıkları ve yetersiz sermaye tasarrufu, bu ülkeleri sürekli kısa vadeli fon bulmaya

zorlamıştır. Cazip fırsatlar sunan bu ülkelere yönelen sermaye akımları, yüksek tutarlarda kazanç elde ettikten sonra ekonomide yaşanabilecek bir olumsuzluğa karşı ülkeden çıkmaya başlayınca, bu durum panik etkisi yaratarak tüm yatırımcıları etkilemekte ve ülkeyi ekonomik krizle baş başa bırakmaktadır. Bu krizleri ve ani sermaye çıkışlarını engellemek için Tobin tarafından spekülâtif döviz işlemleri üzerine vergi konulması önerilmiştir. Ancak krizleri önleme konusunda başarılı olduğuna dair bir kanıt bulunmadığını söyleyebiliriz.

Tobin vergisi lehinde ve aleyhinde birçok görüş bulunmaktadır. Çalışmamızın ve araştırmalarımızın sonucu olarak, Tobin vergisi tek başına bir ekonomideki krizleri önlemekte etkili değildir. Ancak makroekonomik göstergelerde olumlu gelişmelerin olması, ülkenin yapısal reformları hayata geçirmesi ve sermaye hareketlerinden ülke ekonomisinin asgari düzeyde etkilenmesi için başta cari açık rakamlarının azaltılması gibi önlemlerin alınması halinde Tobin vergisi bir anlam ifade edebilecektir. Türkiye’de yaşanan krizlerde de bu durum defalarca tecrübe edilmiştir. Şili ve Malezya’da uygulanan Tobin vergisi örnekleri incelendiğinde; bu ülkelerin sermaye kontrol politikalarını başarılı bir şekilde yürüttükleri görülmektedir. Bunun sebebinin, Tobin vergisiyle birlikte diğer sermaye kontrollerini başarılı ve yerinde uygulamaları ile makroekonomik göstergelerinde ortaya çıkan olumlu gelişmeler olduğunu söyleyebiliriz.

Son olarak Türkiye’de Tobin vergisi, geçmişte uygulanmış ve günümüzde de yüzde bir oranında uygulanmaya devam etmektedir. Yalnızca Tobin vergisi gibi geçici çözümlerle krizleri önlemeye çalışmak yerine, krize neden olan dış ticaret açıklarının azaltılması, ihracat rakamlarının artırılması, katma değeri yüksek ürünlere ağırlık verilerek, ihracatın ithalatı karşılama oranının artırılması, sermaye ve finans

sisteminin güçlendirilmesi, yerli paranın istikrarını sağlayacak önlemlerin alınması uzun vadeli ve sürdürülebilir olacaktır. Bu amaçla ülkemizde ihracat rakamlarının artırılması ve teknolojiye dayalı ürünlerin üretimi için teşvikler verilmekte, zorunlu bireysel emeklilik sistemi gibi yöntemlerle %12'lere kadar gerileyen tasarruf oranlarının artırılması için çeşitli uygulamalar geliştirilmektedir. Tobin vergisini tartışmak veya uygulamak yerine, bu sayılan alanlarda başarı sağlamamız durumunda, Tobin vergisine ihtiyaç duymayacağımızı da ayrıca ifade edebiliriz.

KAYNAKÇA

- Acaravcı, A. (2000). *Uluslararası Sermaye Hareketleri ve Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri(1986-1998)*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Aktel, M. (2001). Küreselleşme Süreci ve Etki Alanları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 193-202.
- Akyüz, A. (2002). İki İktisatçı Bir Konferans. *İktisat İşletme ve Finans*, 17(193), 7-12.
- Artan, S., & Hayaloğlu, P. (2015). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Kurumsal Belirleyicileri: OECD Ülkeleri Örneği. *Ege Akademik Bakış*, 15(4), 551-564.
- Ay, A., & Mangır, F. (2007). Uluslararası Finansal Entegrasyon Bağlamında Sermayenin Vergilendirilmesi: Tobin Vergisi. *Maliye Dergisi*(153), 123-141.
- Balseven, H. (2003). Dünya Uygulamalarında ve Türkiye’de Finansal Piyasalardaki İşlem Vergileri. *Vergi Dünyası Dergisi*(265), 171-178.
- Bankası, T. C. M. (2018, 08 17). Uluslararası Yatırım Pozisyonu İstatistiklerine İlişkin Yöntemsel Açıklama. Ankara.
- Boratav, K. (2019). Sermaye Hareketleri ve Türkiye’nin Beş Krizi. *Çalışma ve Toplum*, 2019(1), 311-324.
- Canbay, Ş. (2018). *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-24.
- Demir, M., & Sever, E. (2009). Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Nedenleri, Etkileri ve Sermaye Hareketliliğinde Devletin Rolü: Türkiye Üzerine Bir İnceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(29), 214-239.
- Dodd, R. (2003). *Lessons For Tobin Tax Advocates: The Politics of Policy and the Economics of Market Micro-Structure*. Washington: New Rules for Global Finance Coalition.
- Erdoğan, S. (2014). Küresel Mali Reform ve Tobin Vergisi. *Mülkiye Dergisi*, 25(229), 131-162.
- Haberer, M. (2003). Some Criticism of the Tobin Tax. *University of Konstanz, Center of Finance and Econometrics*, 1-34.
- İnam, B. (2020, 03 22). <https://www.verginet.net/dtt/1/tobin-vergisi.aspx>.
- Karagül, M. (2017). *Dünya Ekonomisi Tehdit ve Fırsatlarıyla*. Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Kelly, J. P. (2012). Trade, Globalization and Economic Policy. *Widener Law School Legal Studies Research Paper*(13-01), 1-46.
- Lopez-Mejia, A. (1999). Large Capital Flows Causes, Consequences, and Policy. *Quarterly Magazine of the IMF*(36).
- Mike, F., & Karlılar, S. (2020). Ekonomik Küreselleşme Sürecinin Kadın İşgücüne Katılımı Üzerine Etkisi: Gelişmekte Olan Asya Ülkeleri Örneği. *International Journal of Economic and Administrative Studies*(26), 153-166.
- Müşavirliği, M. T. (2020, 03 22). <https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/ispanya/ispanya-hukumeti-bugun-google-ve-finansal-islemler-vergisini-meclise-sunuyor>.
- Öcal, F. M., & Polat, M. A. (2012). Küresel Düzeyde Sermaye Hareketlerini Yönetmede Tobin Vergisi: Türkiye Örneği. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(40), 67-94.
- Öncel, M., Kumrulu, A., & Çağan, N. (2016). *Vergi Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Palley, T. I. (2003). *The Economic Case For The Tobin Tax*. Washington: New Rules for Global Finance Coalition.

- Roure, C. d., Furnagiev, S., & Reitz, S. (2013). The Microstructure of Exchange Rate Management: FX Intervention and Capital Controls in Brazil. *Kiel Institute for the World Economy*, 1-29.
- Saraçoğlu, F., & Şahan, Ö. (2004). Tobin Vergisi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. *Sayıştay Dergisi*(55), 71-82.
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu. (2000). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Seyidoğlu, H. (2003). *Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama*. İstanbul: Güzem Yayınları.
- Sönmez, A. (2001). *Doğu Asya Mucizesi ve Bunalımı*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Şaşmaz, M. Ü., & Yayla, Y. E. (2018). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Kalkınma Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(1), 360-374.
- Şen, S., & Tokatlıoğlu, M. (2016). Finansal İşlem Vergileri ve Avrupa Birliği. *Maliye Dergisi*(170), 71-89.
- Takım, A. (2010). Finansal Liberalleşme ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki Üzerine Teorik Bir İnceleme. *Bartın Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 15-30.
- Taşçı, K., & Demirbaş, E. (2011). Küreselleşme Sürecinde Sermaye Hareketlerinin Vergilendirilmesi: Tobin Vergisi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 2(2), 78-109.
- Tobin, J. (1978). A Proposal for International Monetary Reform. *Eastern Economic Journal*, 4(3-4), 153-159.
- Tobin, J. (1994). *Human Development Report, United Nations Development Programme*. New York: New York Oxford University Press.
- Tulay, B., & Erdönmez, P. A. (1999). Küresel Krizlere Yeni Yaklaşımlar. *Türkiye Bankalar Birliği Bankacılar Dergisi*.
- Turgut, M. (2010). *Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Ulusal Ekonomiye Etkileri*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünsal, H. (2014). *Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi*. Ankaa: Detay Yayıncılık.
- Weaver, J. (2003). *Debating The Tobin Tax*. Washington: New Rules for Global Finance Coalition.
- Wyplosz, C. (2001). How Risky is Financial Liberalization in The Developing Countries. *Discussion Paper Series* (s. 1-25). içinde London: Graduate Institute of International Studies.
- 1567 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Kanun. Tarih: 25.03.1930, Sayı: 1433, Resmi Gazete.
- 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu. Tarih : 23.07.1956, Sayı: 9362, Resmi Gazete.
- Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar. Tarih: 11.08.1989, Sayı: 20249, Resmi Gazete.
- 14.05.2019 tarih ve 1106 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, Tarih: 15.05.2019, Sayı: 30775, Resmi Gazete.
- 23.05.2020 tarih ve 2568 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, Tarih: 24.05.2020, Sayı: 31136, Resmi Gazete.
- 29.09.2020 tarih ve 3031 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, Tarih: 30.09.2020, Sayı: 31260, Resmi Gazete.